

Отримано: 07 листопада 2016 р.

Прорецензовано: 15 листопада 2016 р.

Прийнято до друку: 21 листопада 2016 р.

Мамонтова Н. А., Іщук О. С. Взаємозв'язок коефіцієнтів ліквідності та модель їх оптимізації / Н. А. Мамонтова, О. С Іщук // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал. – Острог: Вид-во НУ«ОА», грудень 2016. – № 3(31). – С. 37–41.

УДК: 330

JEL-класифікація: D0

Мамонтова Наталія Анатоліївна,

*професор, доктор економічних наук, завідувач кафедри фінансів, обліку і аудиту,
Національний університет «Острозька академія»*

Іщук Олександр Сергійович,

магістрант, Національний університет «Острозька академія»

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК КОЕФІЦІЄНТІВ ЛІКВІДНОСТІ ТА МОДЕЛЬ ЇХ ОПТИМІЗАЦІЇ

Збереження платоспроможності є одним із головних завдань підприємства. Особливо актуальним це питання постає сьогодні: в умовах політичної й економічної кризи. У хороший платоспроможності зацікавлено не тільки саме підприємство, але й його партнери, інвестори, кредитори й інші стейкхолдери. У статті досліджено взаємозв'язок коефіцієнтів ліквідності та запропоновано модель оптимізації співвідношення груп активів та пасивів для забезпечення платоспроможності підприємства. Оскільки дослідження платоспроможності проводять постійно на підприємствах, тому ця модель допоможе скоротити процедуру оптимізації коефіцієнтів ліквідності в рази.

Ключові слова: коефіцієнти ліквідності, активи, пасиви.

Мамонтова Наталья Анатольевна,

*профессор, доктор экономических наук, заведующий кафедрой финансов, учета и аудита,
Национальный университет «Острожская академия»*

Ищук Александр Сергеевич,

магистрант, Национальный университет «Острожская академия»

ВЗАИМОСВЯЗЬ КОЭФФИЦИЕНТОВ ЛИКВИДНОСТИ И МОДЕЛЬ ИХ ОПТИМИЗАЦИИ

Сохранения платежеспособности является одним из главных задач предприятия. Особенно актуальным этот вопрос становится сегодня: в условиях политического и экономического кризиса. В хорошей платежеспособности заинтересовано не только само предприятие, но и его партнеры, инвесторы, кредиторы и другие стейкхолдеры. В статье исследована взаимосвязь коэффициентов ликвидности и предложена модель оптимизации соотношения групп активов и пассивов для обеспечения платежеспособности предприятия. Поскольку исследования платежеспособности проводят постоянно на предприятиях, поэтому эта модель поможет сократить процедуру оптимизации коэффициентов ликвидности в разы.

Ключевые слова: коэффициенты ликвидности, активы, пассивы.

Natalia Mamontova,

*Professor, Doctor of Economic Sciences, Head of the Department of Finances,
Accounting and Auditing, The National University of Ostroh Academy*

Olexandr Ishchuk,

Master Student, The National University of Ostroh Academy

THE INTERCONNECTION OF LIQUIDITY INDEXES AND MODEL OF THEIR OPTIMIZATION

Maintenance of solvency is one of enterprise's prior objectives. This issue is becoming even more topical today – in conditions of political and economic crisis. Not only is good solvency favorable for the enterprise itself, but it is also beneficial for its partners, investors, creditors and others stakeholders. This article studies the interconnection between liquidity ratios and offers a model for optimization of correlation between assets and liabilities in order to ensure the company's solvency. Since the analysis of solvency is constantly conducted by enterprises, this model will help to greatly simplify the process of optimization of liquidity ratios.

Key words: liquidity ratios, assets, liabilities.

Постановка проблеми. Визначення здатності підприємства розраховуватися за своїми зобов'язаннями завжди мало велике значення як для партнерів, так і конкурентів підприємства. На сьогодні до оцінки відповідності коефіцієнтів ліквідності нормативним значенням підходять досить серйозно. Оскільки коефіцієнти ліквідності обчислюють за допомогою відносно незмінних формул, доцільно запропонувати модель-співвідношення відповідних груп активів і пасивів для відповідності коефіцієнтів ліквідності

нормативним значенням. Така модель дозволить спростити оптимізацію груп активів та пасивів, що впливають на досліджувані показники.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значна частина наукових праць присвячена дослідженню управління платоспроможністю й удосконаленню методики її оцінки. Серед найбільш відомих науковців можна виділити таких: А. В. Бальжинов, Г. В. Блакита, Л. М. Блащак, Дж. К. Ван Хорн, І. О. Гальченко, А. Г. Гончарук, В. М. Івахненко, Л. А. Лахтіонова, Г. М. Ліфіренко, Т. В. Момот, О. Л. Польова, В. М. Суторміна, О. Є. Чорна, О. О. Шеремет та ін. Вплив структурних змін форми № 1 «Баланс» на аналіз ліквідності підприємства досліджували С. І. Ніколаєва та Т. М. Ступницька. Стільки наукових праць зумовило виникнення міцного підґрунтя для подальших досліджень у напрямі забезпечення платоспроможності вітчизняних підприємств.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у створенні моделі оптимізації коефіцієнтів ліквідності підприємства на основі вивчення їх взаємозв'язку та методики розрахунку.

Виклад основного матеріалу. Основною передумовою забезпечення належної платіжної дисципліни підприємства є його платоспроможність.

О. Бугай та В. Вовк трактують платоспроможність як здатність підприємства наявними в нього ресурсами своєчасно та в повному обсязі розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями. Головною перевагою підходу є заперечення суворой прив'язки до грошових коштів, оскільки за домовленістю сторін підприємство може розрахуватися зі своїми боргами й іншим товаром, тобто проводячи бартер [4, с. 170].

На думку Л. А. Лахтіонової, платоспроможність – можливість підприємства наявними грошовими ресурсами своєчасно погасити свої строкові зобов'язання [6, с. 238], а М. Г. Чумаченко вважає, що платоспроможність – це наявність у підприємства коштів і еквівалентів, достатніх для розрахунків із кредиторської заборгованості, що потребує негайного погашення [1, с. 237]. Оцінити платоспроможність підприємства у процесі фінансового аналізу дають змогу коефіцієнти ліквідності, до яких належать:

- коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- коефіцієнт швидкої ліквідності;
- коефіцієнт поточної ліквідності (покриття);
- коефіцієнт ліквідності під час мобілізації коштів.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності розраховують як співвідношення суми поточних фінансових інвестицій, грошей та їх еквівалентів до поточних зобов'язань:

$$K_{\text{а.л.}} = \frac{A_1}{\Pi_1 + \Pi_2} \quad (1.1)$$

де $K_{\text{а.л.}}$ – коефіцієнт абсолютної ліквідності;

A_1 – абсолютно ліквідні активи;

Π_1 – найбільш строкові зобов'язання;

Π_2 – середньострокові зобов'язання.

Нормативне значення коефіцієнта становить 0,2-0,35. Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, яка частина поточних (короткострокових) зобов'язань підприємства може бути погашена негайно.

Коефіцієнт швидкої ліквідності обчислюють як співвідношення суми поточних фінансових інвестицій, грошей та їх еквівалентів і дебіторської заборгованості до поточних зобов'язань:

$$K_{\text{ш.л.}} = \frac{A_1 + A_2}{\Pi_1 + \Pi_2} \quad (1.2)$$

де $K_{\text{ш.л.}}$ – коефіцієнт швидкої ліквідності;

A_1 – абсолютно ліквідні активи;

A_2 – активи, що швидко реалізуються;

Π_1 – найбільш строкові зобов'язання;

Π_2 – середньострокові зобов'язання.

Нормативне значення коефіцієнта має бути 0,7-0,8. Коефіцієнт швидкої ліквідності дає змогу оцінити рівень платіжних можливостей підприємства за умови вчасного проведення розрахунків із дебіторами.

Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття) обраховують як співвідношення суми поточних фінансових інвестицій, грошей та їх еквівалентів, дебіторської заборгованості, оборотних і необоротних активів, утримуваних для продажу, та груп вибуття до поточних зобов'язань:

$$K_{\text{п.л.}} = \frac{A_1 + A_2 + A_3}{\Pi_1 + \Pi_2} \quad (1.3)$$

де $K_{\text{п.л.}}$ – коефіцієнт поточної ліквідності;

A_1 – абсолютно ліквідні активи;

- A2 – активи, які швидко реалізують;
 A3 – активи, які повільно реалізують;
 П1 – найбільш строкові зобов'язання;
 П2 – середньострокові зобов'язання.

Нормативне значення коефіцієнта лежить у межах 1,5-2,5. Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття) характеризує здатність підприємства погашати поточні (короткострокові) зобов'язання тільки за рахунок оборотних активів [5, с. 237-239].

Коефіцієнт ліквідності під час мобілізації коштів обчислюють як співвідношення всіх запасів підприємства до поточних зобов'язань:

$$K_{\text{л.п.}} = \frac{\text{Запаси}}{П_1 + П_2} \quad (1.4)$$

де $K_{\text{л.п.}}$ – коефіцієнт ліквідності під час мобілізації коштів;

- A1 – абсолютно ліквідні активи;
 A2 – активи, які швидко реалізують;
 A3 – активи, які повільно реалізують;
 П1 – найбільш строкові зобов'язання;
 П2 – середньострокові зобов'язання.

Нормативне значення коефіцієнта складає 0,5-0,7. Коефіцієнт ліквідності при мобілізації коштів відображає рівень покриття мобілізованими запасами поточних зобов'язань [2, 68].

Зі структури перелічених формул коефіцієнтів ліквідності видно, що на них впливають такі групи активів та пасивів:

- A1 – (абсолютно ліквідні активи);
- A2 – (активи, що швидко реалізуються);
- A3 – (активи, що повільно реалізуються);
- П1 – (найбільш строкові зобов'язання);
- П2 – (середньострокові зобов'язання).

Взаємозв'язок коефіцієнтів ліквідності та вплив окремих груп активів та пасивів на них відображено на рис. 1.

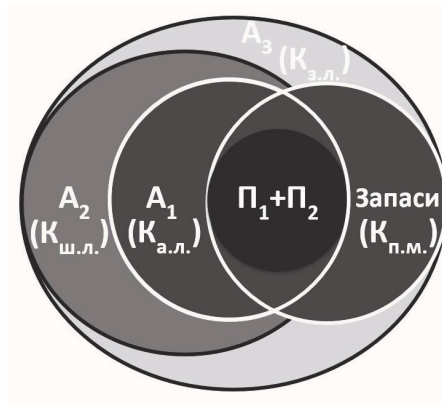

Рис. 1. Взаємозв'язок коефіцієнтів ліквідності та вплив окремих груп активів і пасивів на них

Джерело: побудовано автором.

З рис. 1. видно, що групи пасивів П1 та П2 є частиною кожного з чотирьох коефіцієнтів ліквідності. Коефіцієнт під час мобілізації включає П1, П2 та запаси.

На значення коефіцієнта абсолютної ліквідності, окрім груп пасивів (П1 та П2), впливає група активів A1. Коефіцієнт швидкої ліквідності містить у собі всі складові коефіцієнта абсолютної ліквідності та групу активів A2. Коефіцієнт загальної ліквідності містить у собі все з вище згаданих коефіцієнтів (П1, П2, A1, A2) та A3 (у складі якого запаси).

Як видно з рис. 1, усі коефіцієнти взаємозалежні, а тому, щоб кожен із них відповідав нормативному значенню, доцільно їх розглядати системно. Сума груп пасивів П1 та П2 знаходиться у знаменнику кожного з коефіцієнтів, а тому ці групи пасивів несуть вплив на всі коефіцієнти ліквідності. Саме тому групи пасивів П1 та П2 доцільно брати за основу під час формування моделі.

На рис. 2 відображено модель (співвідношення), згідно з якою всі коефіцієнти ліквідності відповідають нормативним значенням.

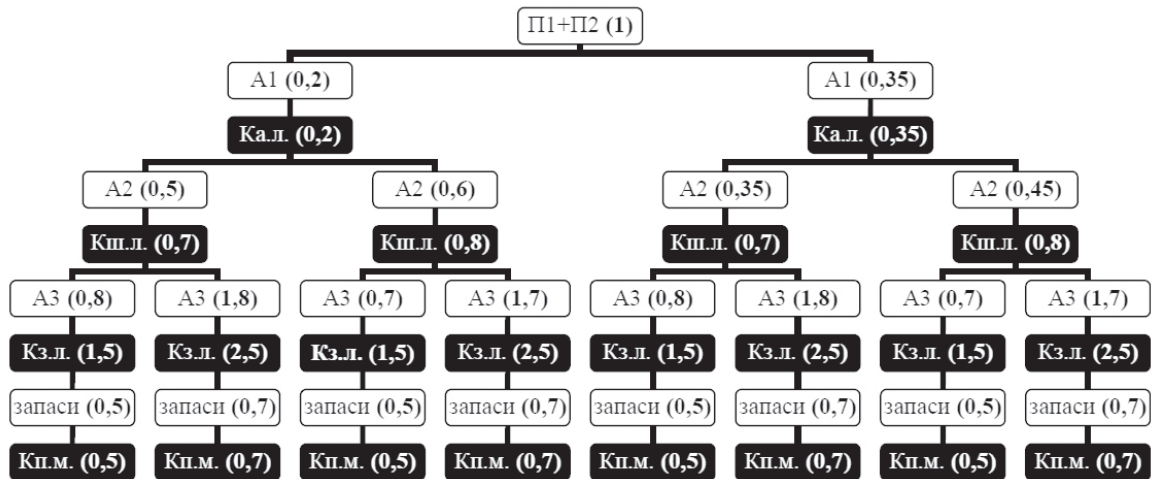

Рис. 2. Модель оптимізації співвідношення груп активів та пасивів для відповідності коефіцієнтів ліквідності нормативним значенням

Джерело: побудовано автором

У моделі відображено всі можливі варіанти (межі коливання) співвідношення груп активів та пасивів, що дозволяє варіювати даними залежно від бізнес цілей підприємства.

За одиницю було прийнято суму груп пасивів П1 та П2, оскільки вони входять у склад кожного з коефіцієнтів.

Нормативне значення коефіцієнта абсолютної ліквідності лежить у межах 0,2-0,35, саме тому для мінімально допустимого значення коефіцієнта (0,2) абсолютно ліквідні активи (А1) мають становити 0,2, а для максимально допустимого (0,35) – 0,35.

Враховуючи те, що коефіцієнт швидкої ліквідності містить у собі всі дані з коефіцієнта абсолютної ліквідності плюс активи, які швидко реалізують (А2), то останні мають дорівнювати 0,5 для мінімально допустимого значення (0,7) та 0,6 для максимально допустимого (0,8). Ця тенденція характерна для варіанту, коли абсолютно ліквідні активи (А1) дорівнюють мінімальній нормі (0,2). Якщо ж абсолютно ліквідні активи (А1) рівні вищій нормі (0,35), то активи, які швидко реалізують (А2) мають дорівнювати 0,35 для мінімально допустимого значення (0,7) та 0,45 для максимально допустимого (0,8).

Коефіцієнт загальної ліквідності містить у собі всі дані коефіцієнта швидкої ліквідності плюс активи, що повільно реалізують (А3), частка запасів (для відповідності коефіцієнта нормативним значенням), що наведена на рис. 2. Розглядаючи варіант, коли коефіцієнт загальної ліквідності рівний 0,7, для мінімально допустимого значення (1,5) активи, які повільно реалізують (А3), мають дорівнювати 0,8, а для максимально допустимого (2,5) – 1,8. У випадку, коли коефіцієнт швидкої ліквідності рівний 0,8, для мінімально допустимого значення (1,5) активи, які повільно реалізують (А3), мають дорівнювати 0,7, а для максимально допустимого (2,5) – 1,7.

Коефіцієнт ліквідності під час мобілізації коштів містить у собі запаси та групи пасивів П1 та П2. У разі рівності суми найбільш строкових зобов'язань та середньострокових зобов'язань 1, запаси мають бути рівними 0,5 для мінімально допустимого значення (0,5) та 0,7 для максимально допустимого (0,7).

Якщо ж керівники бажають, щоб усі коефіцієнти лежали в нижчому щаблі норми, то на рис. 2 варто провести паралель по елементах, які розташовані зліва донизу. Коли мета полягає в забезпеченні відповідності коефіцієнтів ліквідності верхній нормі, то варто провести паралель по елементах, які розташовані справа донизу. Інші варіанти коригують у встановлених межах відповідно до цілей діяльності суб'єкта.

Для адаптування моделі для вітчизняного підприємства насамперед доцільно визначити суму (в запланованому періоді) найбільш строкових пасивів (П1) та середньострокових зобов'язань (П2). Після чого варто цю суму помножити на кожен коефіцієнт, що стоїть біля відповідної групи активів, пасивів та запасів у моделі. Так ми дізнаємось значення, яким мають дорівнювати групи активів, пасивів та запасів для відповідності коефіцієнтів ліквідності нормативним значенням. Наступним кроком є вибір для себе найбільш оптимальної моделі (співвідношення).

Висновок. На сьогодні проблема забезпечення і збереження платоспроможності підприємства на ринку особливо гостро стоїть перед вітчизняними підприємствами. Насамперед забезпечення платоспроможності цікавить не тільки саме підприємство (об'єктивна оцінка становища на ринку), але й інших суб'єктів: кредиторів (спроможність підприємства повернути борги); партнерів (надійність, ста-

більність підприємства); інвесторів (наявність перспектив розвитку підприємства); інші стейкхолдери. Платоспроможність – це здатність підприємства вчасно і в повному обсязі розраховуватися за своїми зобов'язаннями, строки сплати яких настали. Однак до платоспроможності також належить здатність підприємства генерувати грошові потоки, які за обсягами та термінами відповідають зобов'язанням. Кожен економіст регулярно має потребу у визначенні коефіцієнтів ліквідності та оптимізації їх значень відповідно до нормативних, що потрібно для підвищення довіри до суб'єкта та росту його конкурентоспроможності загалом. Запропонована нами модель покликана полегшити оптимізацію коефіцієнтів ліквідності та забезпечити якомога ліпшу структуру балансу на підприємстві.

Література:

1. Болюх М. А. Економічний аналіз : навч. посібн. / М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбатюк ; за заг. ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2008. – 412 с.
2. Брунова В. І. Основи підприємництва: навч. посібн. / В. І. Брунова [та ін.]. – СПбГАСУ. – СПб., 2010. – 106 с.
3. Бутинець Ф. Ф. Економічний аналіз / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир : ПП «Рута», 2003. – 680 с.
4. Вовк В. Ліквідність та платоспроможність : економічна суть та експертна оцінка / В. Вовк, О. Бугай // Галицький економічний вісник. – 2011. – № 3(32). – С. 169–173.
5. Дахно І. І. Зовнішньоекономічний менеджмент : навч. посібн. / І. І. Дахно, Г. В. Бабіч. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 568 с.
6. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : монографія [Текст] / Л. А. Лахтіонова. – К. : КНЕУ, 2009. – 378 с.
7. Петряєва З. Ф. Організація і методика економічного аналізу : навч.-метод. посібн. для самост. вивч. дисц. / З. Ф. Петряєва, Г. Г. Хмеленко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – 236 с.